

Dwukierunkowe interakcje między symetrycznymi i asymetrycznymi systemami rodzaju gramatycznego w trakcie rozumienia i produkcji języka u osób dwujęzycznych

1. Cel projektu

Badania pokazują, że oba języki osób dwujęzycznych są zawsze aktywne i niemożliwe jest wyłączenie jednego z nich. Równoczesna aktywacja obu języków wywiera wpływ na ich rozumienie i produkcję. Celem projektu jest zbadanie tego zjawiska w odniesieniu do rodzaju gramatycznego. W językach, które posiadają kategorię rodzaju gramatycznego każdy rzeczownik jest przypisany do jednej z klas. Przykładowo, w języku polskim „drzewo” jest rodzaju nijakiego, a „książka” rodzaju żeńskiego. Badania pokazują, że osoby dwujęzyczne aktywują rodzaj gramatyczny w języku pierwszym, kiedy używają języka drugiego. Jeśli rodzaj gramatyczny słowa jest taki sam w obu językach, przetwarzanie tego słowa jest ułatwione. Co się dzieje, kiedy języki różnią się od siebie pod względem typu i liczby klas rodzajowych? Czy rodzaj gramatyczny w języku drugim może wpływać na przetwarzanie rodzaju w języku pierwszym?

Celem projektu jest zbadanie dwukierunkowych interakcji między systemami rodzaju gramatycznego podczas produkcji i recepcji języka u Polaków uczących się niemieckiego lub duńskiego. Język polski jest podobny do języka niemieckiego pod względem rodzaju gramatycznego (oba języki rozróżniają rodzaj męski, żeński i nijaki), ale różni się od języka duńskiego (który rozróżnia tylko dwie klasy, tj. rodzaj wspólny i nijaki). Projekt koncentruje się także na roli następujących czynników, które mogą potencjalnie modulować interakcje między systemami rodzaju gramatycznego: poziom kompetencji językowej, kontekst językowy (słowo, fraza, zdanie) oraz tożsamość formalna i znaczeniowa słów.

2. Opis badań

Uczestnicy wezmą udział w szeregu zadań psycholingwistycznych badających produkcję i rozumienie języka na poziomie słowa i zdania (m.in. picture naming i visual-world eye-tracking). Przykładowo, by zbadać koaktywację rodzaju gramatycznego w trakcie produkcji, uczestnicy badania zostaną poproszeni o jak najszybsze nazwanie obiektu przedstawionego na ekranie komputera. Część obiektów będzie miała ten sam rodzaj w obu językach, np. „stół” w języku polskim i „Tisch” w języku niemieckim (rodzaj męski), część zaś różny, np. „kwiat” w języku polskim (rodzaj męski) i „Blume” w języku niemieckim (rodzaj żeński). Dodatkowo, bodźce będą zawierać kognaty, tj. słowa o podobnej formie i znaczeniu w obu językach (np. „park” w języku polskim i „Park” w języku niemieckim). Czas reakcji i poprawność zostaną poddane analizom statystycznym. Dzięki porównaniu czasu reakcji na słowa o tym samym i różnym rodzaju w języku niemieckim i duńskim ustalimy, w jaki sposób symetria między systemami rodzaju gramatycznego wpływa na przetwarzanie języka. Uczestnicy wypełnią również kwestionariusz dotyczący ich profilu językowego i test poziomujący w języku drugim.

3. Uzasadnienie podjęcia problemu badawczego i przewidywane wyniki

Badanie zostało zaprojektowane w celu wyjaśnienia, w jaki sposób czynniki językowe (np. symetria między systemami rodzaju gramatycznego) i indywidualne (np. poziom kompetencji językowej) wpływają na stopień koaktywacji rodzaju gramatycznego w trakcie przetwarzania języka u osób dwujęzycznych. Nowatorski charakter projektu polega na równoczesnym skupieniu się na symetrycznych i niesymetrycznych systemach rodzaju gramatycznego oraz na języku pierwszym i drugim. Przewidujemy słabsze interakcje między asymetrycznymi systemami i mniejszy wpływ języka drugiego na język pierwszy niż w odwrotnym kierunku. Spodziewamy się, że siła tych interakcji będzie modulowana przez poziom kompetencji w języku drugim (związek dodatni podczas przetwarzania w języku pierwszym, ujemny w języku drugim) i tożsamość formalną i znaczeniową rzeczowników (silniejsze interakcje w przypadku kognatów). Projekt wniesie istotny wkład do obecnej debaty dotyczącej koaktywacji języków u osób dwujęzycznych, rozwijając tym samym psycholingwistyczną wiedzę na temat dwujęzyczności. W oparciu o dane z niekontrastowanych dotychczas ze sobą języków (polski-niemiecki i polski-duński), projekt rzuci nowe światło na przetwarzanie i architekturę systemu rodzaju gramatycznego w leksykonie mentalnym osób dwujęzycznych.